

Platnost Postupimské dohody při jednání o deklaraci

Miroslav Kunštát

Fakulta sociálních věd UK

Jedním ze základních problémů v česko-německých vztazích byla a i nadále zůstává diametrálně odlišná interpretace tzv. Postupimské dohody a její právní závaznosti pro SRN. A protože na ni navazoval celý komplex poválečných dohod a politických rozhodnutí, byla logicky v době sjednávání Česko-německé deklarace (1995-97) často zmiňována. Podle některých indicií proběhla mezi oběma negociačními týmy diskuse na toto téma již v prvním kole příslušných jednání v červenci 1995, tehdy se však tehdejší spory – vzhledem k velmi důvěrnému charakteru negociací – nedostaly na veřejnost.

Kinklův rozhovor

A tak zvláště bouřlivá diskuse kolem údajného zpochybňování platnosti této dohody (přesněji řečeno *Zprávy o třístranné konferenci v Berlíně vydané 2. srpna 1945 v Postupimi a Protokolu ze dne 2. srpna 1945 o jednání Berlínské konference*, obsahující několik mezispojeneckých dohod a prohlášení) ze strany SRN¹ byla nastartována až rozhovorem německého ministra zahraničí Klause Kinkela pro konzervativní deník Frankfurter Allgemeine Zeitung 18. ledna 1996, tedy v době, kdy byl text deklarace na expertní úrovni již zpracován a složitě vybalancován.

1) Tak komplex Postupimské dohody nazývá v úvodu ve své edici Ourata, V. a kol.: Dokumenty ke studiu mezinárodního práva a politiky I: Praha, NPL 1963, s. 103-115. Z toho je zřejmé, že mezi našimi i německými odborníky na mezinárodní právo kupodivu panuje elementární shoda na právní „žánr“ Postupimské dohody a že některé ohlasy českých politiků či tisku na Kinklův termín *Potsdamer Beschlüsse* („Postupimská usnesení“), jako by již on sám v sobě obsahoval ofenzivní německý revizionismus, byly přexponované.

Příslušná pasáž rozhovoru, označující Postupimskou dohodu jako pouhé *politické prohlášení*, nebyla – zřejmě zcela záměrně a po dohodě s Kinkellem či jeho úřadem – prezentována formou přímé řeči, nýbrž až v redakčně upravené části, shrnující již přímé nečitované Kinkelovy myšlenky či tyto jen komentující. Tento u nás neobvyklý způsob interview ostatně patří k letité tradici tohoto listu, i když se od ní v poslední době, zejména v jeho nedělním vydání, zvolna ustupuje. Zde byl použit v první části inkriminované pasáže konjunktiv prézentu (v němčině užívaný vesměs jako tzv. konjunktiv cizího mínění), v části druhé indikativ.

Vzhledem ke vzrušenému tónu tehdejší diskuse, která byla právě tímto textem eskalována, stojí zato záznam Kinkelova výroku očitovat celý: „K druhé sporné otázce – charakteristice vyhánění, Kinkel řekl: ‚Mám povinnost bezpráví na sudetských Němcích vnést do deklarace.‘ Pražská vláda prý není dosud připravena v deklaraci vyjádřit, že se vyháněním učinilo bezpráví. Praha zřejmě setrvává s odvoláním na Postupimskou dohodu na termínu ‚nuceného vysídlení‘. Podle německého pojetí Postupimská dohoda neznamená právní uznání vyhánění, nýbrž byla jen politickým prohlášením.“²

Takto gramaticky konstruovaná prezentace ministrova výroku mohla vyvolat u čtenáře poněkud zeslabený dojem z uvedeného tvrzení, které tak na první pohled působilo spíše jako redakční interpretace FAZu. Bonnské ministerstvo zahraničních věcí však následný český extenzivní a samozřejmě odmítavý výklad této pasáže (jako by se jednalo o Kinkelovu přímou řeč) v následujících dnech přímo nedementovalo (např. ústy svého mluvčího), nýbrž až 21. ledna 1996 přinesla agentura DPA nezávažné „quasi-dementi“, označivší inkriminovanou pasáž za pouhou redakční interpretaci frankfurtského deníku.

2) „Zu der zweiten Streitfrage, der Behandlung der Vertreibung, sagte Kinkel: ‚Ich habe die Verpflichtung, das Unrecht an den Sudetendeutschen mit in die gemeinsame Erklärung zu bringen.‘ Die Prager Regierung sei bisher nicht bereit, in der Erklärung auszusprechen, dass durch die Vertreibung Unrecht geschehen sei. Offenkundig hält Prag am Begriff der ‚zwangsweisen Aussiedlung‘ mit Berufung auf das Potsdamer Abkommen fest. Nach deutscher Auffassung bedeutet das Potsdamer Abkommen nicht die rechtliche Anerkennung der Vertreibung, sondern war nur eine politische Erklärung.“ (C. G.: Kinkel wehrt sich gegen die Vorwürfe aus Prag, FAZ 18. 1. 1996, s. 1–2)

Toto „dementi“ však zřejmě vzniklo až na základě iniciativy resp. dotazu pražské korespondentky DPA Z. Janovské na Auswärtiges Amt; podle zdroje z českého velvyslanectví v Bonnu byl však formulační postup redakce FAZu nepochoybně s německým ministerstvem zahraničí konzultován resp. odráží předem dohodnutý postup. Jemné nuance mezi konjunktivy a indikativy tedy nemění nic na faktu, že Klaus Kinkel kritizovanou větu zřejmě doopravdy a naprosto cíleně vyslovil.

Pokusný balónek

Zajímavé je v této souvislosti sledovat, jak – odváženo na „lékárnických váhách“ publicity – toto tvrzení doputovalo k veřejnosti. V týdnu bezprostředně následujícím téma medializovaly postupně některé německé deníky (především a poprvé General-Anzeiger 24. 1. 1996) s odvoláním na údajnou novou právní analýzu spolkového ministerstva zahraničí. Podle řady souběžných informací taková analýza ovšem tehdy nevznikla – byl tak označen pouze „zdroj“ z neoficiálního setkání s dvěma novináři (konalo se *off the record*), kterýmžto zdrojem nebyl nikdo jiný než Kinkel sám. Při stejné tiskové „příležitosti“ ostatně rovněž asi vznikl zmíněný rozhovor pro Frankfurter Allgemeine.

Ani jinak dobře informovaný General-Anzeiger, ani jiné německé noviny v následující „protipostupimské“ argumentaci neargumentovaly, a to doslovně, ničím jiným, než pasáží o Postupimské dohodě ze zcela čerstvého posudku prof. Christiana Tomuschata, vypracovaného původně pro frakci opozičních Zelených/Spojeectví 90 z podnětu místopředsedkyně Spolkového sněmu Antje Vollmerové. Není ovšem pochyb o tom, že Auswärtiges Amt měl tento posudek okamžitě k dispozici – Tomuschat působí již od roku 1981 jako oficiální poradce tohoto úřadu.³

3) Tomuschat, Ch.: Zur Frage des Bestehens von Rechtsansprüchen der vertriebenen Sudetendeutschen gegen die Tschechische Republik, gegen Einzelpersonen in der Tschechischen Republik und gegen die Bundesrepublik Deutschland. Ein Rechtsgutachten: Berlin 1995, 84 s. Bez zajímavosti ovšem není i sama volba profesora Tomuschata, známého spíše svými konzervativními názory, frakci Zelených. Smyslem zřejmě bylo vyvolat dojem nespornosti základních tezí této expertízy, které se jednoznačně vyjadřují ve prospěch možnosti zřeknutí se majetkoprávních požadavků sudetských Němců spolkovou vládou, podobně jako tomu bylo v případě konfiskovaného majetku →

Celá tehdejší „postupimská kauza“ vykazuje dvě linie – *právně-meritorní* a *politicko-emoční*. Sledujeme-li linii první, zejména na komparaci tradičních německých i českých resp. polských právních přístupů (srov. příslušné práce F. Fausta, F. Ermacory, C. Tomuschata, A. M. de Zayasové, K. Skubiszewského, M. Potočného a dalších na straně druhé), nedošlo po celá 90. léta k novému vývoji v právních pozicích, a to ani v souvislosti se smlouvou „2 + 4“ a smlouvami s touto hlavní smlouvou souvisejícími. Sudetoněmecký právní expert (a někdejší poradce K. H. Franka) Hermann Raschofer ostatně již dříve identifikoval první konzistentní odmítavé stanovisko k platnosti Postupimské dohody již u Adenauerovy vlády, a sice v oficiálním výkladu, který byl součástí jejího právního stanoviska v kauze zákazu Komunistické strany Německa Spolkovým ústavním soudem Karlsruhe (1956).⁴

Po linii politicko-emoční však splnilo otevření tohoto problému šéfem německé diplomacie indikační funkci jakéhosi pokusného balónku či lakmusového papírku, při čemž míra uvědomělosti a záměrnosti z německé strany je vysvětlitelná především z prvoplánové německé reakce na petersberskou tiskovou konferenci po setkání Klaus Kinkel – Josef Ziehlene (jejímž konání chtěl Bonn, jak se v diplomatických kruzích proslýchalo, s velkou naléhavostí nakonec zabránit) a pak zejména na neočekávanou pražskou tiskovou konferenci ministra Ziehlene v Černínském paláci 16. ledna 1996. Při obou těchto tiskových příležitostech Praha jednoznačně obvinila Bonn z průtahů při dosavadních jednáních a z pokusů o revizi již předtím vyjednaných kompromisních formulací těžce se rodící Česko-německé deklarace (tyto průtahy byly způsobeny zejména rigidním postojem CSU a jmenovitě Edmunda Stoibera).

→ v sovětské okupační zóně. Spolkový ústavní soud v Karlsruhe toto řešení shledal ústavně konformní s článkem 14 Základní zákona SRN, což by i v české kauze měl být příznivý precedens. Ch. Tomuschat se ostatně „českou“ problematikou okrajově zabýval i v jiných souvislostech, např. ve své velmi kritické recenzi knihy F. Ermacory *Sudetendeutsche Fragen* z roku 1992, v níž odmítl Ermacorovy vývoody dovozuji, že odsun sudetských Němců byl trestným činem genocidy (Völkermord), srovnatelným s holocaustem. Srov. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 5. 5. 1992.

4) Raschofer, H.: Die Vermögenskonfiskationen der Ostblockstaaten. Zur völkerrechtlichen Natur der ostdeutschen und volksdeutschen Vermögensverluste: Frankfurt-Berlin 1956, s. 9.

Kulový blesk

Ale pouze prvoplánovou reakcí asi nelze vysvětlit vše: státní tajemník MZV SRN Peter Hartmann a Klaus Kinkel totiž začali v lednu 1996 nahlas říkat něco, o čem bývalo v Bonnu zvykem zejména od roku 1969 – tedy po nástupu sociálně-liberální koalice SPD/FDP a s ním i od zahájení ofenzivní fáze tzv. nové východní politiky – alespoň navenek mlčet.⁵ Byla to až Ziehlenicova samostatná tisková konference 16. ledna 1996, která vyvolala rychlou německou protiakci, jež se snažila v očích veřejnosti vinu za současný stav jednání přehodit na českou stranu.

To byl ostatně také hlavní smysl Kinkelova interview ve FAZu, jeho neformálního setkání s novináři „off the record“ i jeho rozsáhlého výkladu v pracovní skupině pro zahraniční politiku frakce CDU-CSU, který několik dní předcházet parlamentní rozpravě (tzv. *Aktuelle Stunde*) v Bundestagu 31. ledna 1996. V tomto výkladu Kinkel rozšířil svoji dosavadní argumentaci o důležitý moment: snažil se přesvědčit poslance, že postup spolkové vlády je legitimizován i její péčí o dobré polsko-německé vztahy, které není možné zatěžovat jakýmkoliv nekompatibilním „nadstandardem“, poskytnutým v některých formulacích deklarace pouze Čechům, což by – byť toliko v deklaratorní podobě naznačeném zřeknutí se sudetoněmeckých právních nároků – skutečně znamenalo větší komfort nad rámec základní Československo-německé smlouvy z roku 1992.⁶

Téma údajně „nového“ německého postoje k Postupimské dohodě ovšem proběhlo českými médii jako kulový blesk. Většinou se k němu vyjadřovali novináři a politikové, méně již historikové či právníci (D. Třeštík, V. Mikulka), byť i zde zazněly – prostřednictvím zpravodajů ČTK – zajímavé ohlasy mezinárodní (z Bruselu prof. Eric David, z Paříže prof. B. Michel a F. Bozo).⁷

5) Tak hodnotil výrok německého ministra zahraničí při svých jednáních na Pražském hradě na jaře 1996 tehdejší místopředseda frakce SPD ve Spolkovém sněmu SRN Günter Verheugen (srov. interview autora s tehdejší tajemnicí G. V. Dr. Juttou Tiedtke).

6) Deutscher Bundestag – 13. Wahlperiode, Plenarprotokoll 13/82.

7) Střízlivý souhrn tehdejších velmi diferencovaných právních názorů (především zahraničních) přinesl Mrázek, J.: K právní závaznosti Postupimské dohody: Hospodářské noviny 6. 3. 1996.

Obávám se, že tehdejší většinou úzce legalistický přístup českých médií a politiky (tedy neustálé odvolávání se na článek XIII. Postupimské dohody) k odsunu sudetských Němců ve skutečnosti nebyl vždy podepřen věcnou a fundovanou diskusí a poučenou argumentací, nýbrž představoval často až neurotickou reakci, v níž svoji roli hrály vnitropolitické tlaky a určité kolektivně sdílené obavy z mocného souseda.

V těchto obavách byly obsaženy nejenom aktualizované historické stereotypy, živěné až už vědomě či nevědomě netaktností tehdejšího Bonnu, nýbrž i prvky všeobecného znejištění z pádu železné opony, z bolestné společenské a ekonomické transformace a také strach z budoucnosti bez bezpečnostního deštníku (nad naším členstvím v NATO se tehdy ještě snášela řada otázek) a bez dosavadních „jistot“ všeho možného i nemožného druhu.

Tak jako v případě sudetských Němců kolektivní trest za „kolektivní vinu“ do jisté míry smazal potřebné vědomí kolektivní zodpovědnosti, v případě českém jako by toto vědomí kolektivního ručení a zodpovědnosti chybělo rovněž: excesy při odsunu se v mnohých případech jako by nikoho netýkaly – ostatně to „za nás“ rozhodly vítězné velmoci v Postupimi... Zjednodušeně řečeno, „postupimská vyřážka“ se na povrchu tehdejšího českého diskurzu o Německu projevila jako alergický projev organismu, odchovaného letitými decizemi „o nás bez nás“ (Mnichov, Jalta, Postupim a čerstvý syndrom srpna 1968 a chronicky vleklé normalizace) a navyklého zbavovat se vlastní zodpovědnosti.

V debatě o Postupimí je třeba oddělit tento český „Nervenkett“ od nutnosti analyzovat problém právně a historicky. Prakticky to znamenalo být např. zdrženlivý před příliš hlasitým voláním po multilateralizaci problému (nutit opět někdejší vítězné mocnosti k zamávání naším praporem), s diskrétní naléhavostí ovšem tuto multilateralizaci diplomatickými cestami podporovat tak, aby stanoviska k Postupimí a k náznakům německého revizionismu zaznívala od spojenců a států antihitlerovské koalice „jakoby z jejich vlastní potřeby“.

Částečně se tak stalo 15. února 1996, kdy byly zveřejněny vládní signatářských mocností Postupimské dohody, které ji označily

za „*soundly based in international law*“ (srov. prakticky shodné stanovisko USA a Velké Británie z 15. února 1996). Ruská federace coby nástupnický stát SSSR vypracovala stanovisko zcela shodné s oficiální českou pozicí.⁸

Tomuschatovo stanovisko

V polovině 90. let se na německé straně z renomovaných právníků zabýval Postupimskou dohodou především prof. Christian Tomuschat (ve výše zmíněné expertize pro frakci Zelených/Spojenectví 90)⁹, ordinář veřejného práva a ředitel Ústavu pro mezinárodní právo Humboldtovy univerzity v Berlíně, v roce 1993 též prezident Německé společnosti pro mezinárodní právo. Tomuschat pravidelně zpracovával odborné posudky pro německou spolkovou vládu na nejrůznější témata, od roku 1981 je ostatně členem prestižního poradního sboru spolkového ministra zahraničí pro otázky mezinárodního práva a lze bez nadsázky říci, že se zejména po sjednocení Německa aktivně podílel na formulaci právních základů nové německé zahraniční politiky.¹⁰

Tomuschat uvádí odvolávání se české strany na Postupimskou dohodu jako jeden z možných důvodů pro ospravedlnění odsunu (Rechtfertigungsgründe) a používá pro ni důsledně termín *Potsdamer Beschlüsse*. Česká strana dokonce podle něho interpretu-

8) Vyjádření vlády USA znělo přesně:

The decisions made at Potsdam by the governments of the United States, United Kingdom and then Soviet Union in July/August of 1945 were soundly based in international law. The conference conclusions have been endorsed many times since in various multilateral and bilateral contexts.

The Conference recognized that the transfer of the ethnic German population of Czechoslovakia had to be undertaken. Article XIII of the Conference report called for this relocation to be "orderly and human."

The conclusions of the Potsdam Conference are historical fact and the United States is confident that no country wishes to call them into question.

It would be inappropriate for the United States to comment on any current bilateral discussions under way between the Czech Republic and Germany. United States Information Service, 15 February 1996. *Stavět Návazí Na Váhu*. Grossbritanniens und Russlands zu Art. XIII des Potsdamer Abkommens.

Wom 14. Februar 2004 sowie Wortlaut des Art. VIII des Grundgesetzes, in dem die Interessenausgleich zwischen Deutschland und den östlichen Vertragspartnern

9) Expertiza byla brzy nato též publikována i v něm. překladu. Viz Koln 1998, s. 144–146; Česko-německé vztahy po druhé světové válce, s. 40.

je článek XIII. jako akt ospravedlňující i brutální průvodní jevy vyhnání, přičemž ovšem podle něho doposud nejextenzivnější „právně-dogmatický útok“ tímto směrem podnikl koncem 60. let ve svých studiích profesor mezinárodního práva varšavské univerzity, pozdější polský ministr zahraničí K. Skubiszewski.¹¹

Postupimská dohoda je podle Tomuschata velmi nehomogenní, v žurnalistice a polooborném tisku se trvale zaměřuje *Zpráva hlav vlády a Protokol* konference. Obsahuje na jedné straně smluvní ujednání mezi zúčastněnými (dohody *stricto sensu* - např. o Radě ministrů zahraničí, o reparacích) a zejména politické a hospodářské zásady okupační správy v Německu a formulaci politických cílů Spojenců v přechodném období do uzavření mírové smlouvy s Německem (demilitarizace, demokratizace, denacifikace, dekartelizace), směřujících k tomu, aby bylo možno „dát německému lidu příležitost, aby se připravil k budoucí obnově svého života na demokratických a mírumilovných základech“.¹²

Článek XIII. Zprávy hlav vlády, týkající se „spořádaného odsunu německého obyvatelstva“ patří i podle Tomuschata k těm částem dohody, které mají charakter mezinárodní smlouvy. Ta však byla zavřena v nepřítomnosti Německa (*res inter alios pacta*), což přý představuje porušení jedné z hlavních zásad mezinárodního práva, podle níž pro třetí - nezúčastněné - státy z dohod „o nich bez nich“ žádné závazky neplývají; to ostatně stanoví i Vídeňská úmluva o smluvním právu z roku 1969, jež ovšem nebyla řadou signatářských zemí ratifikována a již nelze aplikovat - což ale Tomuschat činí - retroaktivně.

10) Stov. např. monografii Tomuschat, Ch.: Die staatliche Einheit Deutschlands: staats- und völkerrechtliche Aspekte: Bonn 1990; Tomuschat, Ch.: Die internationale Staatenwelt an der Schwelle des dritten Jahrtausends. In: Kaiser, K. - Maull, H. W. (eds.): Deutschlands neue Außenpolitik. Bd. 1: Grundlagen. München 1994, s. 15-38; Tomuschat, Ch.: Modern Law of Self-Determination: Dodrecht-London-Boston 1993 aj. V době vrcholících diskusí o odškodnění tzv. nuceně nasazených publikoval několik pozoruhodných, kratších článků, jež pak shrnul v příspěvku Tomuschat, Ch.: Rechtsansprüche ehemaliger Zwangsarbeiter gegen die Bundesrepublik Deutschland? Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts, č. 19/1999, s. 237-241.

11) Skubiszewski, K.: Wysziedlenie Niemców po II wojnie światowej: Warszawa 1968; Skubiszewski, K.: Zachodnia granica Polski: Gdańsk 1969.

12) Ourata, V. a kol.: Dokumenty ke studiu mezinárodního práva a politiky I: Praha 1963, s. 106.

Poněkud absurdně v této souvislosti vyznívá jeho připomínka, že právě Československo označovalo Mnichovskou dohodu za neplatnou právě proto, že se jí nezúčastnilo, a že mu byla vnučena. Tomuschat připomíná, že Spolková republika nikdy právní účinnost Postupimské dohody neužala, což připomíná i zdůvodňuje i většina německé právní a historické literatury k tomuto tématu.¹³ Ostatně Postupimská dohoda v tomto smyslu není explicitně uvedena ani v Převodní smlouvě (Überleitungsvertrag) z roku 1952 resp. 1954, ani ve smlouvě „2 + 4“ a v jí předcházejících dohodách SRN se západními spojenci (výklad preambule této dohody by zvláště vyžadoval zevrubnou „protianalýzu“ z české strany, podobně též převažující německý výklad článku 106 Charty OSN).

I když v již v Berlínské deklaraci z roku 1945 vítězné mocnosti převzaly „supreme authority with respect to Germany“, neznamenalo to podle Tomuschata (a podle převažující německé právní literatury) zánik německého státu. Podle ní také nelze zdůvodňovat oprávněnost konfiskací majetku sudetských Němců z Postupimské dohody. Své budoucí reparační nároky mělo Československo uplatňovat podle článku IV. v západních okupačních zónách a „from appropriate German external assets“ (zde se vedou spory, zda pod tuto formulaci lze zahrnout i soukromý majetek sudetských Němců, což je ovšem další problém, který s Postupimí příměmo nespojuje).

Česká pozice

Obecně lze k otázce platnosti Postupimské dohody z hlediska *Společnosti říci*, že tato dohoda za platnou považují (stov. starší stanoviska USA a Velké Británie z roku 1991 resp. 1992, jakož i výše zmíněné nóty z roku 1996), avšak jsou názoru, že její ustanovení

13) Např. Faust, F.: Das Potsdamer Abkommen und seine völkerrechtliche Bedeutung, 4. vyd.: Frankfurt/M. 1969, s. 75 nn.; Antoni, M.: Das Potsdamer Abkommen. Trauma oder Chance? Berlin 1985; Meissner, B. - Veiter, Th.: Das Potsdamer Abkommen und die Deutsche Landfrage. II. Die Berliner Deklaration und Sonderfragen. In: Völkerrechtliche Abhandlungen, s. 44. Wien 1987; Meissner, B. - Veiter, Th. (eds.): Das Potsdamer Abkommen und die Deutsche Landfrage: Berlin (West) 1987; Ermacora, F.: Die sudetischen Besatzungsherrschaft und Neuaufbau im Viermächte-Deutschland: München 1986 aj.

byla většinou již konzumována, resp. byla překonána v důsledku chybějící politické vůle některých vítězných mocností Postupimskou dohodu jako celek dodržovat v souvislosti s vypuknutím studené války a tehdejší faktickou nemožností dospět k uzavření definitivní mírové smlouvy s Německem.

Sem patří i sám fakt, že okupační status (západního) Německa, resp. jeho pozůstatek, byl 20. října 1954 formálně ukončen a tzv. Pařížskými dohodami byla urychlena cesta pro přijetí SRN do NATO (9. května 1955, tedy čtyři dny po definitivním zrušení okupačního statusu a nabytí plné suverenity). Stalo se tak tedy ještě před uzavřením mírové smlouvy s Německem – v tomtož roce také začaly být vytvářeny první jednotky Bundeswehru, byť „v přechodném období“ do uzavření mírové smlouvy mělo Německo podle původního záměru Postupimské dohody velmocí zůstat demilitarizováno.¹⁴

Postupimská kauza z počátku roku 1996 naznačila, že pro českou právní vědu a zejména pro ministerstvo zahraničních věcí staronově vyvstal úkol konzistentně zpracovat resp. aktualizovat českou právní pozici k otázce Postupimské dohody tak, aby se argumentačně vyrovnala se všemi uvedenými námitkami, k nimž přistupuje i další německá argumentace, zdůrazňující, že Článek XIII. znamenal porušení práva na sebeurčení (zde se opět objevuje retroaktivní přístup) a že nebyl dodržen humanitní imperativ tzv. řádného odsunu („They agree that any transfers that take place should be effected in an orderly and humane manner“).

Českou pozici pak ministerstvo za hranicí skutečně precizovalo a rozšiřovalo, byť v širším kontextu otevřených majetkoprávních otázek mezi Českou republikou a SRN resp. Rakouskem, a to nejprve v souvislosti s tzv. argumentárem zdůvodňujícím českou pozici při vyjednávání Česko-německé deklarace¹⁵, později pak v souvislosti s jednáními o odškodnění nucené práce

(1998–2000), resp. i v závěrečné fázi našich přístupových jednání k EU (2002–2003) a v reakci na některé soudní kauzy u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, resp. v reakci na stížnosti u Komise pro lidská práva OSN v Ženevě.

Vzrušená debata o Postupimské dohodě přinesla pro tehdejší českou politiku stále zřejmější zadání: na základě ujasněné české právní pozice formulovat takovou střednědobou politiku v otázkách přetrvávající historické zátěže, která připomene věcnou souvislost mezi poválečným mírovým uspořádáním (které nemělo zprvu vést ke studené válce, ani ke spuštění železné opony) jako tehdejší zplna nevyužitě, ba promarněné šance mírové a demokratické proměny Evropy a jedinečnou šanci dnešní, která by mohla být ohrožena podobným zpochybňováním společně dohodnutých principů, k jakému kdysi došlo v období studené války.

14) Tomuschatovy argumenty v řadě svých populárněji zaměřených příspěvků zopakoval i Fastenrath, U.: Koho zavazuje Postupimská dohoda? Spojenci přijali řadu heterogenních ustanovení (německé znění *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 20. 3. 1996, český překlad in: Česko-německé vztahy po pádu železné opony, s. 71–72).

15) Kritizované body Česko – německé deklarace a příslušná argumentace (interní materiál MZV ČR), rkp. Praha 1997, 65 stran (osobní archiv autora).

Obsah

Předmluva Václava Klause	7
A. Texty ze semináře	
„Česko-německá deklarace – deset let poté“ (23. 1. 2007)	
<i>Alexandr Vondra</i> : Vyjednávání o deklaraci bylo složité	11
<i>Helmut Elfenkämper</i> : Deklarace udala pozitivní směr	15
<i>Eva Hahnová</i> : Česko-německá deklarace – model po deseti letech	23
<i>Václav Houžvička</i> : Kompromisem od konfrontace ke kooperaci	39
<i>Michal Petřík</i> : Příběh česko-německé deklarace	49
B. Doplnkové texty	
<i>Jiří Weigl</i> : Deklarace byla úspěchem naší diplomacie	57
<i>Jiří Štíler</i> : Československé reparační nároky a konfiskace německého majetku	59
<i>Rudolf Jindrák</i> : Deklarace z pohledu českého diplomata	69
<i>Vladimír Handl</i> : Od akceptace jinakosti k porozumění	73
<i>Hans Henning Hahn</i> : Jak se v Německu vzpomíná na minulost	97
<i>Václav Pavlíček</i> : Právní souvislosti česko-německé deklarace	121
<i>Miroslav Kunštát</i> : Platnost Postupimské dohody při jednání o deklaraci	135
<i>Jan Kuklík</i> : Benešovy dekrety – fakta a mýty	147
<i>Ota Fítlp</i> : Zapomenutá nebo překonaná deklarace?	161
<i>Tomáš Jelínek</i> : Snad poslední kostlivec ve skříní	169
<i>Tomáš Kafka</i> : Deklarace nám pomohla zbavit se strachu	171
C. Přílohy	
Česko-německá deklarace	175

Vydává CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku
Politických vězňů 10, 110 00 Praha 1
www.cepin.cz

tel. a fax: 222 192 406

e-mail: cep@cepin.cz

Editor: PhDr. Ing. Marek Loužek, Ph.D.

Sazba: Vladimír Výskočil – KORSACH

Tisk: PBtisk Příbram

Vydání první, duben 2007

ISBN 978-80-86547-66-4

Ekonomika, právo, politika č. 57/2007

ISSN 1213-3299